Lausunto 5.3.2024

Tarkastusvaliokunnalle

Viite: Asiantuntijapyyntönne 28.2.2024

Asia: K 19/2023 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023

Aihe: Valiokunnalla on parhaillaan käsittelyssä VTV:n vuosikertomus eduskunnalle 2023, K 19/2023 vp. Tässä yhteydessä valiokunta on kiinnostunut ammatillisen koulutuksen tilasta ja vuonna 2018 toimeenpannun ammatillisen koulutuksen reformin keskeisimpien tavoitteiden toteutumisesta. Erityisesti valiokunta on tässä yhteydessä kiinnostunut yksilöllisten opintopolkujen toteutumisesta, työelämässä tapahtuvasta oppimisesta, näyttötutkintojen suorittamisesta, opintojen etenemisestä ja sijoittumisesta työelämään. Valiokunta pyytää kertomaan siitä, miten reformin tavoitteiden toteutuminen on näkemyksenne, ja opiskelijoilta saamanne tiedon mukaan onnistunut ja mitä ongelmia toteutuksessa on havaittu. Valiokunta on myös kiinnostunut siitä, miten ongelmien ratkaisussa on tietojenne mukaan onnistuttu.

Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry kiittää tarkastusvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikossa asiaan liittyen ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

Ammatillisen koulutuksen reformi toteutettiin vuonna 2018. Reformissa uudistettiin ammatillisen koulutuksen rahoitusta, ohjausta, toimintaprosesseja, tutkintojärjestelmää ja järjestäjärakenteita. Lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistettiin uudeksi laiksi, jossa keskeisenä lähtökohtana on osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys. Lisäksi työpaikoilla tapahtuvaa oppimista lisättiin, sääntelyä purettiin ja opiskelijoille suunnitellaan nykyään yksilölliset opintopolut. Henkilökohtaistaminen on nykyään ammatillisen koulutuksen keskiössä. Reformin suurimmista huonoista vaikutuksista on päästy eteenpäin, mutta edelleen vähäinen lähiopetuksen määrä, kärsinyt yhteisöllisyys ja paikoin heikosti tehdyt eHOKS-suunnitelmat ovat jokapäiväisiä ongelmia ammatillisessa koulutuksessa.

Ammatilliseen koulutukseen sisältyvän opetuksen määrä ja laatu puhututtaa säännöllisesti julkisuudessa, ja useissa kyselyissä ja tutkimuksissa on käynyt ilmi sen vähentyneen edellisinä vuosina koulutusleikkausten sekä reformin seurauksena. OSKUn tekemien AMIS-tutkimusten mukaan amisten tyytyväisyys saamaansa opetukseen on laskenut huomattavasti kuuden vuoden aikana, vaikka suurin osa AMIS-tutkimukseen vastanneista on edelleen tyytyväisiä saamaansa opetukseen. Vuoden 2016 tutkimuksen mukaan tyytyväisiä oli 88 % ja vuonna 2018 osuus tippui 77 %. Uusin tutkimus vuodelta 2022 julkaistiin 8.12.2022 ja siitä käy ilmi, että tyytyväisiä on enää 69 %.

Elokuussa 2022 on astunut voimaan laki, jonka mukaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnonosan osa-alueen suorittamiseksi tarvittavan opetuksen ja ohjauksen määrä on vähintään 12 tuntia osaamispistettä kohti. Tuntimäärä voi kuitenkin olla säädettyä suurempi tai pienempi opiskelijan oppimisvalmiuksien tai yksilöllisten valintojen perusteella. Ennen uutta säädöstä ammatillinen koulutus oli ainoa kaikista koulutusmuodoista, jossa mitään tuntimäärää ei ollut säädetty.

Pidämme erittäin tärkeänä, että laki on säädetty ja amisten opetuksen määrään kiinnitetty aidosti huomiota. Vaadimme, että sen toimeenpanoa seurataan ja muutos näkyy myös käytännössä opiskelijoiden arjessa opetuksen määrän lisääntymisenä. Lain toimeenpano ei saa myöskään typistyä minimimäärän tarjoamiseen, vaan opetuksen on oltava riittävää varmistaen todelliset jatko-opintovalmiudet sekä ammatillisen osaamisen työelämään.

Yksilöllisten opintopolkujen toteutuminen

Vuonna 2018 astui voimaan ammatillisen koulutuksen reformi, jonka takia opetus on osaamisperustaista ja entistä yksilöllisempää. Tämän ei kuitenkaan tule tarkoittaa sitä, että opiskelijat jäävät oman onnensa nojaan ja ovat täysin opinnoistaan vastuussa. Erityisesti peruskoulupohjalta amikseen tulevat alaikäiset tarvitsevat opettajan antamaa opetusta ja ohjausta sekä aikuisen läsnäoloa. Vuoden 2022 AMIS-tutkimuksen mukaan vain 44 % kertoo, että opintoihin on sisältynyt riittävästi opettajan antamaa opetusta ja ohjausta. Ammatilliseen koulutukseen tulee suuri joukko opiskelijoita moninaisista taustoista, ja onkin ensiarvoisen tärkeää varmistaa yksilöllisesti opetuksen määrä jokaisen tarpeisiin nähden.

Jokaiselle opiskelijalle tulisi löytää hänelle oikea ja sopiva opiskelumenetelmä sekä tunnistaa olemassa olevat taidot ja kyvyt. Erilaisista tavoista hankkia osaamista myös koulun ulkopuolella on tiedotettava jo hakuvaiheesta alkaen. Myös työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen osana tutkintoa tulee löytää jo perustutkinto-opiskelijoille nykyistä yksilöllisempiä polkuja.

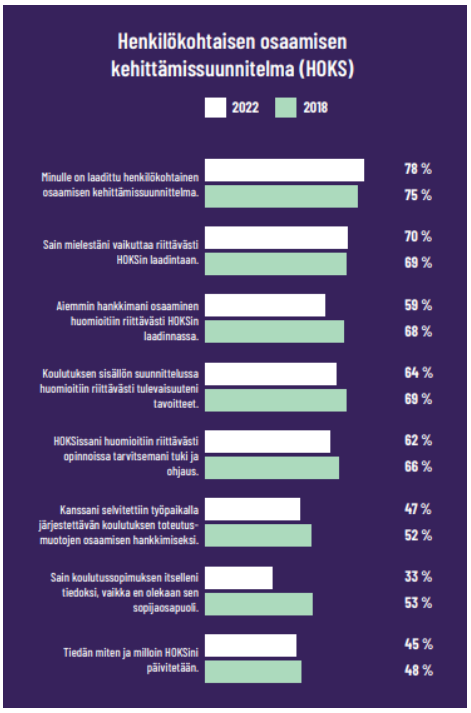

AMIS2022-tutkimuksen tuloksia.

Lausunto 5.3.2024

Työelämässä tapahtuva oppiminen

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen määrä on viime vuosina lisääntynyt osana ammatillisia opintoja. Myös entistä useammin koulutustyöpaikalla suoritetaan opintokurssien näyttöjä, jotka vaikuttavat olennaisesti kurssiarvosanaan. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen merkitys korostuu myös työelämän näkökulmasta, sillä oppimisjakso tarjoaa ammatin kannalta tärkeää työelämäosaamista ja kontakteja potentiaalisiin työnantajiin. Haasteeksi on kuitenkin osoittautunut se, että sopivia paikkoja työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen ei välttämättä löydy. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) mukaan tämä korostuu humanistisilla- ja taidealoilla, joilla työssäoppimispaikkoja on rajatusti. Yleisin syy sille, ettei sopivaa paikkaa työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen löydy, on Karvin tutkimuksen mukaan ohjaamisen ja siihen vaadittavien resurssien sekä tutkintoon soveltuvien työtehtävien vähäisyys.

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen kannalta on olennaista, että opiskelija pääsee itseään kiinnostavaan työssäoppimispaikkaan suorittamaan oppimisjakson ja vaikuttamaan myös jakson suunnitteluun. AMIS2022-tutkimukseen vastanneista 53 % kertoo päässeensä vaikuttamaan ajan ja sisällön suunnitteluun ja 79 % on saanut vaikuttaa työssäoppimispaikkaansa. Puolestaan vastanneista vain 68 % kertoo, että heillä oli selkeät oppimistavoitteet, eli he tiesivät, mitä osaamista työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksolla tulisi kartuttaa. Verrattuna vuoteen 2018 laskua on tullut 12 prosenttiyksikköä, jolloin samainen osuus oli 80 %.

Noin 16 % vastanneista koki työtehtävät osaamiseensa nähden liian haastavaksi, mutta vain 76 % vastanneista koki työssäoppimisen lisänneen heidän osaamistaan, joka on yli 10 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisessä tutkimuksessa. Näiden lukujen valossa voimmekin pohtia, onko opiskelijoille annettu niin sanotusti hanttihommia, vai onko opetuksen kautta saatu osaaminen ollut niin hyvällä tasolla työssäoppimista ajatellen, ja tämän takia työtehtävät ovat tuntuneet helpoilta. Myös se on huolestuttavaa, että yli neljäsosa (28 %) koki työssäoppimisen henkisesti tai fyysisesti raskaaksi.

Tämä on huolestuttavaa, sillä lain ammatillisen koulutuksen 74 §:n mukaan "koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppisopimuskoulutuksessa ja koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa käytännön työtehtävät ovat sellaisia, että opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiset osaamistavoitteet voidaan niitä tekemällä saavuttaa.”

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksolla on myös tärkeää, että opiskelija saa tukea ja ohjausta niin oppilaitoksen kuin koulutustyöpaikankin puolelta. Osalle kyseessä saattaa olla nimittäin ensimmäinen kosketus työelämään. Myös ammattitaidon kartuttamisen kannalta ohjauksen ja tuen antaminen on tärkeää. Vastanneista 73 % kertoo heillä olleen työpaikalla nimetty ohjaaja, jolta he saivat riittävästi ohjausta. 76 % on myös saanut riittävästi ohjausta työpaikan muulta henkilökunnalta. Puolestaan 21 % vastanneista kokee, ettei saanut oppilaitokseltaan riittävästi ohjausta ja tukea työpaikalla järjestettävään koulutukseen liittyen. Joka viides myös kokee, ettei oppilaitoksen edustaja ollut käytettävissä riittävästi työpaikalla järjestettävän oppimisen aikana.

Toisin sanoen ilman riittävää tukea ja ohjausta, opiskelija tai koulutustyöpaikka ei välttämättä ole tietoinen osaamistavoitteista, minkä takia tärkeä väylä kartuttaa sekä osoittaa omaa ammattitaitoa menee hukkaan.

Opintojen eteneminen

Opiskelijoiden opintojen suorittamisen kirjaaminen on kriittinen osa opiskelijoiden etenemistä opinnoissaan sekä tukipalveluiden saannissa. Valitettavasti kaikissa tilanteissa kirjaukset tutkinnon osien suorittamisesta kirjataan viiveellä, jonka myötä näyttää siltä, että opiskelija ei etenisi tutkinnon vaatimalla tahdilla opinnoissaan. Tähän tarvitsee muutosta, sillä tämä voi vaikuttaa esim. Opiskelijan toimeentuloon.

Sijoittuminen työelämään

Työelämään sijoittumisessa ongelmallisena nähdään työelämän vaatimukset. Ammatillinen tutkinto valmistaa ammattiin, mutta jokaisessa työpaikassa tarvitsee myös aikaa oppia työpaikan toimintamallit sekä sen kyseisen työpaikan spesifi toimiala ja sen työtehtävät. Tähän vastauksena myös tarvitaan työssäoppimispaikoilla laajempaa ohjausta ja opetusta työtehtäviin sekä työntekotapoihin.

Jotta opiskelijat voivat entistä paremmin työllistyä ja sijoittua omalle alalle työelämässä, tulee myös panostaa opetuksessa ja ohjauksessa työelämän haasteiden, alan tulevaisuudennäkymiin ja sen tarjoamien uramahdollisuuksien läpikäyntiin. Työelämätaitojen läpikäynti on tärkeä osa ammatillista kasvu. Osa opiskelijoista saa työpaikalla tapahtuvan koulutuksen kautta ensimmäiset kosketukset työelämään, jonka takia on tärkeää, että ennen sitä jokaisella opiskelijalla on hallussa perustaidot, joita työelämässä vaaditaan.

Helsingissä 6.3.2024

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry

Lausunto 5.3.2024

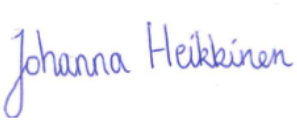

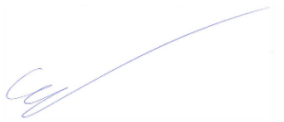

Johanna Heikkinen
puheenjohtaja

Eemeli Rajala
pääsihteeri

Lisätietoja:
Eemeli Rajala, pääsihteeri, 044 9774 014, eemeli.rajala@osku.fi.